

A close-up photograph of two wild boars in a grassy field. The boar in the foreground is in sharp focus, showing its dark, coarse fur and prominent snout. The boar in the background is slightly out of focus. The background consists of green grass and some small white flowers.

Markägaren och jakten

Rättigheter och skyldigheter





Jägaren vill ha rikligt med vilt att jaga. Jordbrukaren och skogsbrukaren vill inte ha viltskador på sina åkrar och sin skog. Men det är markägaren som har rätten till jakten och har det yttersta ansvaret för förvaltningen av viltstammarna.

Jakt omsätter mycket pengar och har ett högt rekreativvärde. Enligt svensk lagstiftning och tradition är det markägarens rättighet att realisera det värdet. Det är också markägarens ansvar att förhindra viltskador i jord- och skogsbruket och att upprätthålla den biologiska mångfalden. Genom avtal kan jakten och viltvården upplåtas till jägare, men ytterst faller ansvaret för viltvård och viltskador alltid tillbaka på markägaren inom ramen för mark- och jaktlagsstiftningen.

Ibland är markägaren, jägaren, jordbrukaren och skogsbrukaren en och samma person, som då ensam måste väga olika intressen mot varandra. Men ibland innehas rollerna av flera olika personer eller grupper och då måste ansvarsfördelning och roller vara tydliga.

Markägaren kan inte skylla på någon annan

Lagen är tydlig. Markägaren, oavsett om hon eller han har arrenderat ut marken, har huvudansvaret för jakten, viltvården och viltskadorna.

–Därför måste markägaren bevaka sina intressen och inte överlåta allt ansvar till andra parter, säger Lars-Göran Pettersson, ordförande i Lantbrukarnas Riksförbund.

Hälften av Sveriges jaktmarker ägs av privatpersoner. Den andra hälften ägs av bolag, staten och andra institutionella eller offentliga ägare. I över 200 år har jakten varit knuten till ägandet av marken, vilket är grunden för den svenska allmogejakten. Men ägarstrukturen ser annorlunda ut idag än i det gamla bondesamhället. De senaste 50 åren har allt fler markägare bosatt sig i tätor-

ter, ibland långt från sin mark. Det är en av flera orsaker till att markägarens kunskap om sin egen roll ibland har blivit mer diffus tror Lars-Göran Pettersson.

–Desto större skäl att vara aktiv, påläst och informerad om vad viltvårdsansvaret innebär.

Inte bara ägarstrukturen, utan också naturen och viltbestånden har på senare år förändrats dramatiskt. De stora rovdjuret etablerar sig i nya områden. Antalet vildsvin ökar, storleken på älgstammen varierar stort och hjortar, gäss och tranor blir fler och fler. Möjligheten att få ersättning för viltskador som orsakas av jaktbart vilt är dessutom högst begränsad.

– Många av de arter som påverkar jord- och skogsbruk och markanvändningen har ökat i antal. Det ställer ännu högre krav på markägarnas engagemang och kunskaper, säger Lars-Göran Pettersson.

Jakt och fiske är näringar som expanderar samtidigt som växande viltstammar påverkar skog och grödor och för att bevara balansen mellan dessa olika intressen är den långsiktigt uthålliga viltförvaltningen nödvändig, understryker Lars-Göran Pettersson.

– Markägaren är nyckelpersonen som ska väga markens användningsområden mot varandra och bidra till samförstånd istället för motsättningar. Det är en ansvarsfull utmaning.

Så här kan markägaren hantera jakten

Jakträttigheterna är knutna till varje enskild fastighet, men att flera fastigheter samverkar om jakten är ganska vanligt. Nästa steg är att också samverka om viltvården. Samverkan mellan några få fastigheter sker oftast på en informell grund, men samverkan över större områden med många fastigheter behöver ofta formaliseras. Vanliga samverkansformer är viltvårdsområden, vvo, och att markägare samverkar i älg- eller kronhjorts-skötselområden.

Viltvårdsområden regleras av en särskild lag som innehåller regler om samordning av jakten. Stadgarna för ett vvo kan begränsa markägarens handlingsfrihet att upplåta sin jakt, främst ge-

nom att föreskriva en minsta areal för upplåtelse. Lagen innebär dock inte att markägaren generellt frångår rätten att arrendera ut sin jakt.

Älg- och kronhjortsjakten var tidigare starkt reglerad. Numera försöker man att så långt det är möjligt överlåta till markägare och jägare att samverka och själva bestämma över avskjutningen genom att bilda särskilda älg- och kronhjortsskötselområden. Skötselområdena har medfört att licensjakten har minskat i betydelse, vilket tyder på att den kan komma att förändras i framtiden. Det kommer att medföra nya krav på markägare och jägare att utveckla samarbeten kring viltförvaltning.

Nya och växande viltstammar, som hjortar och vildsvin, fordrar ytterligare samverkan mellan markägare och jägare. För att kontrollera stammarna och minimera skadorna ställs jordbrukarens, skogsbrukarens, jägarens och markägarens roller på sin spets. Utan samarbete och en tydlig ansvarsfördelning riskerar man stora konflikter och att målen med viltförvaltningen inte uppnås.

Ett jordbruksarrende innebär en totalupplåtelse av den berörda marken där det krävs en särskild överenskommelse för att undanta jakten. Jordbruksarrendator som behåller jakträtten har hela ansvaret för viltvård och viltskador. Om markägaren har förbehållit sig jakträtten uppstår i vissa fall skyldighet att ersätta jordbruksarrendatorn för viltskador. Samma skyldighet gäller om markägaren upplåter jakten till tredje part. I de fall jakten inte ingår i jordbruksarrendet finns alltså ömsesidiga och starka incitament att träffa avtal om samverkan och skadereglering för att minska de olägenheter som orsakas av vilt. LRF Konsult kan anlitas som rådgivare för sådana avtal.



Anders Henningsson från Dunker i Sörmland har tillsammans med andra markägare, jägare och lantbrukare bildat ett vildsvinsområde där man tar gemensamt ansvar för vildsvinsförvaltningen.

Anders Henningsson är en aktiv markägare

Anders Henningsson är varken jordbrukare eller jägare. Han arrenderar ut sin jordbruksmark och upplåter jakten åt en tredje part. Villkoren regleras med vanligt standardavtal. Men som markägare har Anders Henningsson tagit en synnerligen aktiv roll i viltförvaltningen, särskilt sedan vildsvinen travade in på arenan.

– Som markägare har jag den ursprungliga rätten både till jordbruket och till jakten. Mellan jordbruksarrendator och jägare finns dock ingen avtalspraxis för att lösa problem och konflikter. Det är jag som markägare som avtalar med båda parter var för sig, och det är till mig jordbrukaren kommer med sina klagomål. Risken för viltskador kan ju också påverka det arrendebelopp jordbrukaren är beredd att betala.

I samverkan och rollfördelningen mellan de tre parterna markägare, jordbrukare och jägare ansvarar markägaren Anders Henningsson för investeringar i bland annat jaktkoja, åtelplatser och foderplatser för vildsvinen. Jägarna ansvarar i sin tur för skyddsjakt och förvaltning av utrustningen. Jordbrukarens roll är att upptäcka viltskador, anpassa sina grödor och ha "viss förståelse" för vildsvinens livsmönster.

– Det är naturligt att jag äger utrustningen eftersom den finns på min mark, medan jaktlaget kanske inte finns kvar om fem år.

Som ägare till åtlarna och foderplatserna kan Anders Henningsson även bestämma var de ska placeras i förhållande till känslig jordbruksmark och till grannmarkerna, men i praktiken har alla parter påverkat placeringen.

Anders Henningssons mark ligger i Dunker i Sörmland och där har flera markägare gått samman och bildat ett vildsvinsområde. När de grundade området, så var det på markägarnivå frågan initierades, men i nära dialog med både jordbrukare och jägare.

– Det mest positiva med den tydliga rollfördelningen mellan markägare, jägare och jordbrukare är att vi har klara regler och därmed kan förebygga konflikter. Och det mest positiva med grannsamverkan är att vi kan lokalisera vildsvinsflockarna och möta dem där de befinner sig. Vårt gemensamma mål är att ingripa mot viltskadorna innan de har inträffat.

Så här säger lagen

Jordabalken, med ramar från 1700-talet, slår fast att jakt-rätten är knuten till äganderätten till marken. Äganderät-ten är grundlagsskyddad i Regeringsformen och stadfäst i Europakonventionen. Jaktlagen (1987:259) utvecklar och preciserar jakträtten. I jaktlagen och jaktförordningen finns regler om fridlysta djur och föreskrifter om jakttider för olika arter.

Jaktlagens § 4 slår fast att viltet ska vårdas i syfte att bevara landets viltbestånd och att främja en lämplig utveckling av viltstammarna, med hänsyn till enskilda och allmänna intressen.

Jaktavtal och arrenden

Markägaren kan upplåta jakten till en annan person. Jaktupplåtelser regleras i avtal med stöd av Jaktlagen. På marknaden finns flera standardavtal och avtalsformulär med avsikt att förenkla avtalsskrivningen.

LRF och Svenska Jägareförbundet har utformat stan-dardavtal som kan beställas från respektive förbund. I standardavtalen kan parterna sedan formulera de över-enskommelser som lagen och omständigheterna kräver. Ett jaktavtal reglerar primärt jakten och markägaren har fortfarande huvudansvaret för viltvård och viltskador.